

Georg Kühlewind Alapítvány

Száztizenkettedik hírlevél

Alapítványunk 112. hírlevelében **Georg Kühlewind Az észlelés misztériuma** című írását közöljük. Különlegessége, hogy a szerző magyarul írta 1970 körül. Ráismerhetnek: ez a **Tudatszintek** című könyv (Kláris Kiadó, 2003) egyik fejezete. Címe ott: *Az észlelés titkáról* (a 59.-től a 67. oldalig). A fordítást Baltigh Attila készítette. A *Tudatszintek* az első nyomtatásban megjelent Kühlewind-könyv volt, mely a szerző fordításában 1976-ban jelent meg a Freies Geistesleben-nél német nyelven. A Kláris Kiadónál kiadott első magyar nyelvű kiadás ezt a szöveget vette alapul. Ám amit itt, ebben a hírlevélben olvashatnak: az *ősváltozat*. Átütőpapírra gépelve kapták kézhez azok, akik az idő tájt Székely György köréhez tartoztak. Különösen figyelemre méltónak azért is tartom, mert az olvasó a két változat összevetésével közelebb juthat ahhoz a kutatói hozzáálláshoz, mellyel egy ilyen mélységű szöveget a maga számára feldolgozhat: visszaalakítva a szavakat abba a szavak nélküli forrásba, ahonnan a gondolatok származnak.

Fenyő Ervin

•

Az észlelés misztériuma

1.

A világ mindig a látott világ. Látott nincs látás nélkül. Látás nincs látó nélkül. Ez tulajdonképpen elég volna, hogy a „kis világot” a *mi világunkként* ismerjük fel, ez a megismerés azonban teljesen hiányzik a köznapi tudatból. Számára a világ egyszerűen ittlevőnek látszik – még ha nem is egészen olyannak, amilyenként nekünk megjelenik, de mindenesetre tőlünk függetlennek –, és mi nem tartozunk hozzá. Nem tartozunk hozzá – megismerőként. Hogy valami létezik anélkül, hogy megismert volna, hogy létezik megismerés megismerő nélkül, ez korunk centrális babonája.

Miközben a kis világot teljes bizonyossággal saját műveként ismerhette volna meg az ember.

Ezt a hiedelmet az úgynevezett idealizmus is táplálja. Ha azt állítja: az egész világkép a tudat terméke. És „tudat” alatt a köznapi tudatot érti – amely az észlelés *után*, a gondolkodás *után* keletkezik, mikor magában él.

A kép tényleg a tudatban jelenik meg – képként a tudatban van: tehát nem világ többé, hanem tudat. A realizmus ezt a nehézséget a tükrözés hasonlatával kerüli meg: a tudatbeli kép egy objektív valóság objektív tükörképe. Ennek alapjai nagyon gyengék.

Kant radikálisan fogalmazott: amit tudok, már bent van, a kintről közvetlenül semmit sem tudhatok.

A köznapi tudat azonban nem törődik a filozófusok megfontolásaival; számára a világ, úgy érzi, a maga megjelent alakjában szilárd objektivitás, függetlenül a megismeréstől. Hogy minden világkép a tudat számára kell adódjék, hogy a probléma egyáltalán vitatható legyen: ez az érzés a tudathoz tartozik, ez tulajdonképpen a köznapi tudat, semmiféle gondolatmenet nem rendíti meg.

Mivel semmiféle tudati aktus nem változtathatja meg a világ képét, voltaképpen minden fecsegés a köznapi tudat képteremtő tevékenységéről fölösleges. Ez teljesen tehetetlen a világképpel szemben. Legyen hű vagy nem hű tükör: nem tudja magát megalapozni: minden mozgásában egy tudatelőttről száll fel – amelyben gyökerezik. Nem tapasztalja saját szállását, sem mozgásait, csak utólag tudja regisztrálni az előbb történtek eredményét.

2.

Mialatt alszom, számomra a világ nem létezik. Beszélhetek-e arról, hogy annak, aki eközben ébren van, a világ létezik? Ehhez én magam ébren kell legyek. A világ eltűnik, miközben alszom, de tudatom is eltűnik; e két folyamat nem választandó szét. És amikor felébredtem, felfedezhetem, hogy alvásom alatt valaki biztosította, megőrizte tudatom folytonosságát. De ugyanez mondható a világkép folytonosságáról is: ez is megőrződött. Így megy és jön a tudat és a világ képe mindig ugyanakkor és együtt. A kettő egyike sem előzi meg a másikat.

Ha a felébredés tényére gondolok, mondhatnám: tudatom objektíve, tőlem függetlenül létezik.

Ami megelőzi, ugyanaz, amiből a tudat az alvás után felmerül: anélkül, hogy (már) tudat volna: csak ezután lesz azzá. Ez az alvás és ez a felmerülés azonban az ébrenlét folyamán is megtörténik. Miközben észlelek egy virágot, figyelemmel teljesen nála vagyok – a virág vagyok. Nem gondolom, hogy a virág vagyok, hanem nézem, látom, gondolom a virágot: ezáltal vagyok a virág. Aztán felébredek, és azt mondom: ott a virág; vagy: látom a virágot – és *ekkor* nem látom; tudom, hogy láttam és hogy ott van. Én viszont *itt* vagyok, *nálam*: ébren vagyok, tudatomnál vagyok. De miközben a virágnál voltam, folytonosságom ugyanúgy megőrződött, mint éjszakánként az alvásban: vissza tudok térni.

3.

A gondolkodást olyan tevékenységnek érzem, amelynél teljesen ott vagyok. Ez az érzés látszat: általában egyáltalán nem a gondolkodást tapasztalom, hanem a gondoltat. (1.) A gondolkodásban is folyton a megismerő alvás birodalmát érintem meg: amiből a gondolt származik, amiből a dialektika táplálkozik: egy nem tudatos erő: a Logosz-erő bennem. Ahol azonban ez az erő vagy az általa okozott mozgás megáll, ott ébred a tudatom, meglátja önmagát, a gondolt tudatos lesz. Aligha történik meg, hogy ezt az erőt közvetlenül észrevegném, de ez esetben idegen erőnek látszik, mivel öntudatom ma ott van, ahol ez az erő kialudt. Épp a kialvásban villan fel öntudatom, és ez az egy villanás kétszeres történés. Magában az erőben nem tudnék megmaradni, megsemmisítene, mint egy villám.

Az irányt, amelyből gondolt gondolkodásom feltűnik, így nevezem: a belső. Az irányt, ahol a gondolati intuíciók erejét sejtem, így nevezem: kint.

Az észlelésben majdnem teljesen passzívnak érzem magam. Bár az észleletképek kétségtelenül „benn” jelennek meg, a képeket úgy érzem, mintha közreműködésem nélkül keletkeztek volna. A „tükröző” tudat képének itt az eredete. Az idegenség ezen érzésen nem változtat, hogy minden észleleti képet át meg átszőtt a fogalmiság, hogy az teljességgel gondolva van. E képeknek az

érzett passzivitás adja érzett objektivitásukat, numinozitásukat. Az észleletek világa megjelenik, mint egy istenség, közreműködésem nélkül, tőlem függetlenül. Öntudatom nem az észleletképekből ered; nem is abból, hogy valamit gondolok: pusztán azáltal keletkezik, hogy mind az észlelésből, mind a valamit-gondolásból vissza tudok húzódni, és rájöhetek: észleltem, gondoltam. Vissza tudom magam vonni az odaadottságból. Hol vagyok hát akkor? Ráébredek a tevékenységekre, melyeket tulajdonképpen csak eredményeik révén veszek észre: csak a kulisszák mögött sejtem őket, melyek, az észlelt és gondolt, figyelem színpadán megjelennek.

4.

Az eddig bemutatottak mind megismerés. Nincs semmi, ami megismerés nélkül létezne. Az ítélet: az észleleti világ *van vagy nem létezik* – a megismerésből származik. Az első mindenek előtti axióma ez: megismerés van. A Kezdetben van a Megismerés. Semmi ősbibb nem lehet.

5.

A mai ember annyira irracionális lény, annyira nem logikus, hogy állandóan elfelejti saját szerepét a gondolkodásnál, az észlelésnél. Ez a felejtés nem ártatlan véletlen: ha feladná az ember ezt a felejtést, meg kellene változtatnia egész világképét, kultúráját, szociális intézményeit; mindenekelőtt meg kellene változtassa önmagát. Ezért nem számítja a megismerést magát a realitások világához: ami által mégis realitásként ismer meg mindent.

Az észlelés magyarázatában a pszichológus és a fizikus buzgón keres egy „hordozót”, amely maga nem észlelhető. Ez a hajlam logikus. Az ember nem tapasztalja az észlelés folyamatát; ezért az észlelést csak új további észleletekre (észleltekre) vezethetné vissza: ezt el akarja kerülni. De nem veszi észre, hogy közvetlenül nem észlelhető princípiumai (hullámok, rezgések, fotonok, idegvezetékek stb.) ugyancsak észleletek által lesznek ismertté számára, mégpedig sokkal komplikáltabb és igényesebb észleletek által, mint azok, amelyeket meg akar magyarázni.

Az ember számára legnehezebb megérteni, hogy a megismerés, a gondolkodás, az észlelés végső soron mindig közvetlenség. Közvetlen megismerés, hordozó nélkül; de ez a Megismerésnek, a Szellemnek a realitását jelentené. Mintha egy megismerés visszavezethető volna valamire, ami nem megismert. Mintha a megismerés mindegyik magyarázata nem tételezné fel a megismerést vagy nem használná fel sokszorosan.

A kérdés inkább így kellene, hogy hangozzék: mi akadályoz bennünket a megismerésben, ami lehetőségként mindig itt van.

A lélek határai akadályozzák a megismerést, a lélek határai teszik lehetővé a megismerést. A lélek a Világ és a Szellem közé áll, tehát Szellem és Szellem közé, a maga határaival. A megismerés egységes árama megszakad, kettévál. „Belülről” a gondolkodás, „kívülről” az észlelés. A lélek elkülönítette, kiszakította magának a fogalmiságot, és ebből a részből építette belső világát. Ehhez a fogalmisághoz eredetileg tartozott egy élet, nem a biológiai, hanem élő részvétel a Kozmosz áradásában, megismerő belemerülés a világ hullámaiba: élő fogalom, megismerő érzés, megismerő, azonosság-hordozó akarat. A Kozmosz széttörésekor – mely mindig megismert Kozmosz volt, a megismerést, mint természetes állapotot magába foglaló – az érzésből és akaratból a lélek határainak építőkövei lettek. Ezekből az eredeti megismerő erőkből lett az ösztönös tapadás a világ felületéhez, amely most nem belülről, lényegileg

megismert, hanem csupán a felületén tapintott világ lett – a lelki felülettel megismert felület ez. Ami a Kozmoszból megmaradt, abból lett az észlelés.

6,

A lélek határai nem mindenütt tömörek, a lélek héja nem ablaktalan: az érzékszervek teljesen áteresztők, a világ egész értelme átjön. Nem az érzékszervek ismernek meg, *azok* nem jelentenek ellenállást; önzetlenek, az észleléskor nem érzik magukat – a lélek ismer meg, és hogy magát tapasztalja az észlelésben az érzékszerveken át áramló életet majdnem a teljes élettelenségig letompítja. Ez a letompítás nem tudatos, csak az eredménye: *ott* a világ, *itt* vagyok én. (2.)

A gondolt révén a lélek állandóan elzárja maga előtt a bejáratot az intuíciók világába, magába a gondolkodásba. Mert a tudat a gondolattal áll meg. Az érzékszerveken állandóan az intuíciók árama ömlik a lélekbe. Innen az észleletképek idegensége. Az észleletek is gondolttá lesznek. Az ember épp oly kevésbé viseli ez az észleleteket a maguk eredeti teljességében, mint az eleven gondolkodást. Ez a világ is idegen lesz: *ez* a lélek. Idegen – *kinek?*

7.

Ha a lélek figyelme vagy a világ felé az odaadás az észlelésben teljes volna, nem megszakítva folyton az odaadottság és a magának-lét közti oszcillálás által, akkor az észlelés teljes megismerés volna, nem lenne szükség az észlelet gondolkodás-adta „jelentésére”. A lélek figyelme állandóan megoszlik a világ és a testiség között. A tiszta észlelés művészete ezért egyben a testtől független észlelés művészete. A függés nem az, hogy az érzékszervekkel észlelünk, hanem magában a lélekben van, a lélek testhez tapadásában. Az érzékszervek, miként az emberi test is, szellemi szervek. Rajtuk keresztül közlekedik az ember és a világ teljesen és szabadon: teljes kommunió ez. Az előállt kép annak tagadása, ami az észlelésben történik.

A kommunió az észlelésben állandóan megtörténik. Mindig itt van. Hogy azt a kommuniót csak részben tapasztaljuk, a lélektől függ, mely őrzi határait. A határ miatt a magát-érzés igénye miatt ebből a megismerés-kommunióból hatás lesz: hatás – az idegrendszerre, a légzésre, az anyagcserére, amennyiben a megismerés a tükrözött tudaton át jön. Minden megismerést e rendszerek finom változásai kísérik, és ezáltal elveszti a megismerés az életét, érzelmi értékét, akaratiságát. Az imagináció, inspiráció, intuíció eredeti formájából absztrakt képzet, egoisztikus magam-érzése és emberi ösztön lesz. (3.)

8.

Az érzékszervi észlelésben az ember passzív – a dolgok előidéznek képzetüket. Ez a passzivitás tulajdonképpen az állandó azonosság átalvása – az azonosság az eleven gondolkodásban, vagy másképp szólva: a szeretetben. Az igazi alany mozgásának átalvása, nem tudatosodása. Ami e mozgás által teljesül – utánzó mozgás, mely „utána húzza” azt, amit megismer, és ezáltal kifejezésre juttatja. Ennek eltorzított árnyéka az, ami a köznapi, passzívnak tűnő tudatba kerül. De ez valójában az ego negatív működése, a köznapi léleké, az a szűrés, amelyben a teljes megismerés széttörik.

A magasabb megismerésben az ember aktív. Ezen aktivitás tulajdonképpen abban áll, hogy megelőzzük a lélek közbenjárását, közbejöttét. Ez a közben-állás okozza a megismerés szétesését: érzetekre (melyekben az ego-tudat „passzív”) és fogalmiságra, melyek „létrehozása” ugyanezen ego-tudat aktivitásának tűnik. Ez az „aktivitás” ugyanaz, amely által az észleleti

világ létrejön, az ego önfenntartó mozdulata, amelyet, mivel nem tudatos, passzivitásnak értelmezünk.

Az imaginációban az a mozgás lesz tudatos, amely általában tudatelőtti módon működik az érzeti képek „képzésében”, ezáltal eltűnik a képek „objektív”, „tőlem független” jellege, a numinozitása: a tudat „aktív” lesz a képek létrehozásában: valójában az eleven gondolkodás mozgását követi. Ezért „élők” a képek. Csökken a szembenállás – mert amivel ego-tudatként általában szemben állok, tulajdonképpen ennek a közönségesen nem-tudatos tevékenységnek a tudatba eső eredménye.

A fizikai-érzeti észlelésben az ember megtanulja az elválasztottságot, az érzékszervek passzív használatát, a gondolkodás aktív használatát. Passzív az észlelésben, mert itt a főszerepet az igazi Én játssza: aktív a gondolkodásban, mert itt a főszerep az egonak jut.

9.

Ami az érzékszerveken átáramlik, az eleven gondolkodás, a világ *értelme* – nem az ember által megismert világé, hanem a nagy Világé. Ha képes volna az ember fölfogni e kinyilatkoztatást, nem volna szükséges azon gondolkodni, amit az érzékszervek közvetítenek. Gondolkodni kell, mert a közvetítés után a közvetítetből hiányzik valami: épp az, amit ezután gondolni kell, gondolni kellene: csak parciálisan és széttörten lesz helyreállítva.

Az érzékszerv tulajdonképpen azt jelenti: megismeréseket közvetíteni tudatos gondolkodó tevékenység nélkül. (5.) Mindig ezt teszik az érzékszervek: közvetlen megismerés valósul meg általuk. Ami azután jön, a lélek szükséglete. A közvetlen megismerés mindig eleven gondolkodás. Ha ezt az érzeti észleléssel kapcsolatban helyreállítjuk a tiszta észleléshez jutunk.

10.

Az ember háromszoros kapcsolatban van a világgal: imagináció, inspiráció, intuíció által. Mindhárom kommunió széttörik, elsötétül. Az imagináció közönséges észleléssé és gondolkodássá esik szét; eredetileg mindkettőt tartalmazza. A széteső kommunió testi hordozója az idegrendszer.

Az ős-zenei inspirációból egoisztikus érzéslélmény lesz. Hordozók ént a légzés szolgál, az, ami az emberben ritmus. Ha a légzés önzetlen volna, hallanánk a dolgok hangját.

Az intuícióból közönséges akarat lesz. A hordozóelem az anyagcsere-rendszer. Ily mélybe ér a legmagasabb azonosság.

Az észlelés által, az akarat által két irányban lép túl önmagán a testiség-lelkiség.

Tiszta gondolkodás és tiszta észlelés felel meg az imagináció helyreállításának.

A lélek minden élményében, a gondolkodásban, észlelésben, érzésben és akarásban, háttérben marad az én tapasztalása: a köznapi éné, az egoé, a tükörképe.

A modern iskolázás útja abban áll: ezen mozgásokat az öntapasztalás kényszerétől megszabadítani. Csak akkor képes erre, ha közben a megismerés princípiumát nem hagyja el. Ezért a gondolkodásnál kell kezdenie, mert hiszen mindenről a gondolkodással ítél és dönt: minden választás a gondolkodás által történik. De amit a gondolkodással teszünk, előképe és analógiája annak, amit a többi lelki képességgel is elkezdünk.

Azt, amit a köznapi életben mindig csak egy tárggyal kapcsolatban használunk és gyakorlunk, a modern iskolázás által annyira megerősítjük és koncentrálnak, hogy tárgy nélkül képes megállni: a gondolkodást, érzést, akarást. Másképp kifejezve: ezeket a képességeket visszavonjuk tárgyuktól. Ez csak akkor lehetséges, ha ugyanakkor olyan alany van jelen, akinek nincs szüksége arra, hogy magát, mint szubjektumot a tárgyakon tapasztalja. A világ tárgyisága és ezzel a megismerő szubjektivitása, ezek kölcsönös függősége megszűnik. Kezdetben még itt kell legyen a tárgy: nem fontos, nem érdekes, mintegy ürügy. Így maga a mozgás jelenik meg. Aztán jön a tapasztalás, miként lesz tárgy vagy téma és tevékenység egy – miként egy mindig.

Az ember már elméletileg is beláthatja, hogy a megismerés a világhoz tartozik, nem a világon kívül történik – csak a világon nem az érzetileg észlelt, megismert világot kell értenie. A látott és a látás, a gondolt és a gondolkodás egységének tapasztalásakor lesz az elméletből tapasztalás. A megismerés a világ alapalkotója – a Megismerés Világ, a Világ Megismerés. A kérdés, vajon a világ megváltozik-e a megismeréssel, semmit mondó lesz: a Megismerés világfolyamat. Megismerés és Megismerő a Világhoz tartozik. Ők a magasabb természet – Goethe szerint.

A tiszta gondolkodás tapasztalásában az eleven fogalmiság kép-ruhát kap: eleven idea-képpé lesz. A tiszta, gondolatmentes észlelésben a fogalmiság beöltözik az észleleti képbe – ahol eredetileg volt: ez időtlen folyamattá lesz. Az imaginációban az észleletmentes képruha ideatartalmat nyer és eleven ösképpé lesz.

11.

A dolgok készen, zártan és mozdulatlanul fekszenek a tudat előtt. A megismeréstől függetlennek látszanak. A tudat azonban ráébredhet: ő maga az, aki a dolgoknak létet kölcsönöz; a dolgok világa azonban nem csak sokféleség, hanem összefüggés is, és az emberben jelenik meg. Az emberi lélek a színpad, ahol az összefüggések megjelennek, de a dolgok is. A megjelenés maga világfolyamat. A tudat felnőhet a megjelenés észrevételéhez: a dolgok összefüggéstelen nézése, az összefüggéseknek, az összefüggő képnek a megjelenése: mind a Szellem műve a lélekben, és ezt a tevékenységet – amely szintén a világ tevékenysége – belevonhatja a képbe. A tudat láthatja a látást: független lesz a látottól és tapasztalja: látás és látott egy, eggyé lehet; a látott a látás eredménye, a látás megszakadásakor lesz látottá; folyamatosan a látás révén marad fenn: tudatfölötti intuíció révén, amelyben folyton élünk, amelynek halálát a tudatban éljük. Az igazi látás – az igazi Élet.

A tudat elérheti a pontot, ahol tudatként való születése és a lét adódása egybe esik. Eléri az eredeti egységet, amelyből a tudat és a lét kitört. Ez a pont a tudatfölötti, az Ég, az Egek. A dolgok léte 'gondolt-voltukból', 'így-látottságukból', 'így-létükből' (Thatata) áll, a tudat által pontszerűen észlelten, folytonos elvesztésben, elfelejtésben. A tudatfölötti számára nincs dolog és tőle elválasztva annak gondolata vagy látása. Számára nincs dolog: félig-gondolt, félbeszakadt gondolkodás: a gondolkodás elfelejtése.

12.

A gondolkodásnak, a megismerésnek az elfelejtése annak elfelejtése, amit csinálunk, ez keresztény bűn, Péter bűne. Ez magában hordja csírájában a másik bűnt: az árulását. A saját mozgás, a saját cselekvés tudatosítása nem volt szükséges a tradicionális kultúrákban, ahol a gondolkodás még kifejezte saját transzcendens azonosságát: nem hordta magában az autonómia problémáját, sem a tudományét. Saját mozgásának tudatossá válása azonban szükséges a modern gondolkodás számára, amely egy autonómia kezdetét valósítja meg a fizikai-

matematikai gondolkodásban és a fizikai tárggyal való egybeesésében. (6) A modern gondolkodás tudatosságot hoz a tudományba, a logikába is, csak önmagára nem vet fényt, mint a logika létrehozója. Tevékenységének a gyökerét elérni azt jelentené: e gyökeret érzetfölötti, személyfölötti erőként megismerni.

Ez a fejlődés a tudományos gondolkodás vonalába esik. Hogy ez a továbblépés a saját források felé nem történt meg, ebben egy ellenséges hatalom befolyását láthatjuk, ahrimáni hatást: csak használni a gondolkodást anélkül, hogy forrásait megismerni akarnánk.

Ha csak a felhasználásánál maradunk, az árulás is megtörténik: a gondolkodás megtagadja magát, szellemi lényegét. Visszavezeti magát valamire, ami általa, a Szellem által vált csak megismertté. Az elméleti tagadás így átmegy a gyakorlatba, a valóságba. Senki sem sejtí magában a megismerő mozgásban azt, amit megtalálni mindenki törekszik: az alapot. Az anyagi világkép e felejtés eredménye.

A Föld olyan, ahogy látjuk – ahogyan látunk, az ásványinak megfelelően. Hogy az ember a tükrözött képet csupán elfogadja, a tükrözés folyamatát nem fedi fel, ez a tükrözött világnak önállóságot ad, ami egyben az embernek szabadságáról való lemondását jelenti. Szabadságáról, melynek épp abban vannak a kezdetei, hogy az ember most a világgal nem erők és hatások által, hanem csupán árnyszerű, halott, hatástalan tükörképek által van kapcsolatban.

Minden intuíció magamagát érti meg, nem valami mást – ő maga az: legfeljebb újra megismeri magát egy észleleti jelenségben. A „mozgás”, az intuíció mozgása, amely magát is ezen a módon ismeri meg, az asztal, az „asztal-intuíció”, ezen intuíció önmegismerése. Magamagát érti meg, minden egyebet vele értünk meg, az intuíció adja e másnak az úgy-létét – azáltal lesz e más *az* – *az*: intuíció.

Ez a felejtés tartalma. Ha megszüntetjük a felejtést, eltűnik az észleleti világ idegensége, numinozitása, mássága.

Köznapilag az intuíciót kihelyezzük: a külvilágban ismerjük meg újra. A meditációban egy témából indulunk ki, benn tartjuk, míg a mozgás, amivel gondoljuk, azonos lesz a témával, és egyben tapasztaljuk ezt az azonosságot: ez maga a tapasztalás.

Látható, hogy a megoldásban mindig az igazság mivoltáról van szó: igazság, mint jelenlét, rejtettség, nem-felejtés, nem elvesztés: Aletheia.

13.

A megismerés károsodása révén a Földön csak azt látjuk, ami rajta halott. Egy mag elhalt héját, amelynek élete számunkra rejtett: hozzátartozunk. A mi alvó cselekvésünk, látásunk, gondolkodásunk, észlelésünk – a Föld igazi lényege, élő csírája. Az észlelt és a gondolt, a tények és a dolgok a halott lepel, amely magában elfogadva a világhazugság, Maja: alkalom a Szellemnek, hogy öntudatra ébredjen.

A lényeg szétesik az ősfelejtés révén, a jelenlét elvesztése által, a múlt létrejöttével: a lét elválik a megismeréstől: a rejtettség.

Amikor ítélnünk: „van”, egyben az ítélt hangsúlyozzuk: „vagyok”. A „van” intuíciójával egyidejűleg adva van a „vagyok” intuíció: ez az elválasztottság. Lét és Megismerés eredeti egységének utolsó maradványa abban mutatkozik, hogy a létezőt nem tudunk kitalálni, elképzelni vagy gondolni, amelyről nem megismerés által szerezni tudomást.

A köznapi „lét”, „van” az, amit a köznapi tudat felfog: illetve amit épp nem tud átlátni, átvilágítani. Az igazi „lét” a megismerésben árnyképpé csökken – hogy megismeréssé legyen *valaki számára*. Különben ez a Lét egyben Megismerés, eredetileg alany nélkül: hogy végül átlátszóságban és jelenlétben egy Vanná és Megismeréssé legyen egyidejűleg; amint a művészetben történik – de tudatosan.

Minél mozdulatlanabb a Szellem, annál teljesebben követi a mozdulatokat a művészetben; minél kevésbé érzi magát az ember a mozgásban. Az élet, Zoé, ugyanakkor az igazi Fény: csak egy Világosság van: ami kívül világos, világos belül is.

Ha valami *van* (létezik), látványként vagy szöveggként – ez a „van” mindig azt a nem-érzeti értelmet jelenti, aminek jelenléte: ami olvasható akkor is, ha nem vagy nem teljesen olvasok. Mert a mozgás már minden észlelés előtt megtörtént, folyton megtörténik, a folyamatos jelenlétben, az azonosság folyamatában.

14.

A tiszta észlelést csak az tudja megvalósítani, aki gondolkodás nélkül képes ébren maradni. Aki tapasztalatból meggyőződött, hogy saját lénye nem az, ami birtokaként mutatkozik, és úgyszintén, hogy nincs szükség arra, hogy a világ megismertté legyen, mert az magának a megismerésnek az adódása. Ez állandóan *van* – a megismerésben *van* – az ember folytonos munkája az akadályok elhárítása. Ő maga az akadály. Egy negatív munka. Ami igazán van, nem független tőle, hanem ő ahhoz tartozik. A megvalósulás megváltoztatja az egészet; az valósul meg, ami virtuálisan mindig van. Így teremtő az ember. A megvalósításhoz hozzátartozik a megvalósítás megismerése is.

A megismerés és az így meglátott világ egy egységből törött ki, Ezért oly egybeillő a látás és a fény, a gondolkodás és a világ: bár kettő, egymás számára kell legyenek.

A látás csak látás anélkül, hogy valamit látna, s anélkül, hogy valaki volna, aki lát. Minden zene, minden szín, meg nem szűnve visszatér az arany csend közepébe.